ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

Ομιλία του κ. Κωνσταντίνου Μυγιάκη[*]
στο Λύκειο των Ελληνίδων Ρεθύμνου
την Κυριακή 26 Ιανουαρίου 2014

Μεγάλη η συγκίνησή μου που μέσα εδώ στην περικαλλή αίθουσα του πνευματικού και πολιτιστικού Τεμένους του Λυκείου των Ελληνίδων της πόλεώς μας θ' αναφερθώ έστω και περιληπτικά, **στο παιδαγωγικό**, **στο πνευματικό, και κοινωνικό** έργο των Τριών Φωστήρων της Οικουμένης.

Σ ε β α σ μ ι ώ τ α τ ε

Παρακαλώ επιτρέψτε μου, να Σας προσφωνήσω, όπως στην πρώτη Σας Αρχιερατική λειτουργία στον Αγ. Νικόλαο της Πηγής, που Σας αποκάλεσα, ως τον **Νέο Μέγα Βασίλειο στην εποχή μας στον τόπο μας.**

Αισθάνομαι δέος, καθώς επιχειρώ να προσεγγίσω τους τρεις Μεγίστους Φωστήρας και Διδασκάλους της οικουμένης που:

Ως άνθρωποι είναι πρότυπα
Ως συγγραφείς απαράμιλλοι
Ως παιδαγωγοί σοφοί
Και ως ψυχολόγοι βαθείς ανατόμοι της ανθρώπινης ψυχής.

Και οι τρεις τους ανήκουν στις φωτισμένες εκείνες διάνοιες, που ανεφάνησαν στο Χριστιανικό στερέωμα τον 3ον 4ο και 5ο αιώνα μετά Χριστόν, όπως ορθώς τους αναφέρει το Μεγαλυνάριον της εορτής τους.

''Ρήτορες σοφίας Θεοειδείς στύλοι της Εκκλησίας
Ουρανίων, Μυσταγωγοί Βασίλειε πάτερ, Γρηγόριε
Θεόφρων και θείε Ιωάννη κόσμω εδείχθητε. ''

Οι τρεις αυτοί στύλοι της εκκλησίας είχαν λάβει γενική μόρφωση στις ρητορικές και φιλοσοφικές σχολές της Αλεξάνδρειας των Αθηνών και της Κωνσταντινούπολης. Όμοιες δε σχολές υπήρχαν και στην Αντιόχεια, τη Ρώμη, την Βηρυτό, Νικομήδεια και Καρχηδόνα.

Στις σχολές εδιδάσκετο η Ελληνική και η λατινική γλώσσα, η Ελληνική και λατινική ρητορική, η φιλοσοφία και το δίκαιον. Αναγιγνώσκοντο δε και

ερμηνεύονταν οι αρχαίοι Έλληνες και Λατίνοι συγγραφείς, οι ρήτορες φιλόσοφοι και ποιητές. Ακόμα εδίδοντο εις τους εκπαιδευομένους, οι κυριότερες γνώσεις της αστρονομίας, φυσικής, μουσικής και ιατρικής. Η σχολή της Κωνσταντινουπόλεως δε, ήταν η πληρέστερη ρητορική σχολή γιατί σ' αυτήν δίδασκαν 31 διδάσκαλοι.

Εκτός όμως από τις σπουδές αυτές μορφωνόταν και θεολογικά στις **κατηχητικές και θεολογικές** σχολές που υπήρχαν πανταχού στις μεγάλες πόλεις. Κυριότερες δε και πιο φημισμένες ήσαν η Αλεξανδρινή, της Αντιόχειας, αλλά και των Αθηνών εφάμιλλος της Αλεξανδρινής. Σ' αυτήν δίδαξε και εκόσμησε τον 5ο αιώνα ο Πρόκλος. Σ' αυτές σπούδαζαν τα έργα του Ωριγένους, ο οποίος εθεωρείτο τον 3ο και 4ο αιώνα, ως ο μέγιστος των θεολόγων και ως άριστος οδηγός στη σπουδή των Αγίων Γραφών. Σπούδασαν δε και υπό τον Λιβάνιον και τον Ανδραγάθιον.

Τη γενική τους δε μόρφωση συμπλήρωσαν με τη μελέτη των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων και κύρια του Πλάτωνος και του Σωκράτους. Χάριν δε στις κατ' ιδίαν μελέτες τους απέκτησαν υψίστη θεολογική σοφία, για την οποία τους θαυμάζουμε σήμερα, ύστερα από τόσους αιώνες. Δεν είναι δε μόνον η μεγάλη αυτή γενική και εκκλησιαστική αυτών σοφία, η οποία μας ελκύει τον θαυμασμό, αλλά και η αγιότης του βίου των, η οποία ακτινοβολεί με όλες τις πράξεις τους και απ' όλη την εν γένει δράση τους.

Τα ήθη τους ήσαν αυστηρότατα και άμεμπτα, ως επίσκοποι δε ζούσαν βίον λιτότατον, μοναχών ή ασκητών. Η ζωή των δε ήταν γεμάτη από **''ευσέβεια-αρετή-και δράση."** Υπήρξαν πράγματι στύλοι και οχυρά της εκκλησίας. Φωστήρες οι οποίοι διαλύουν τα σκότη της πλάνης και της ασέβειας. Συνδύασαν σε άριστα εις την ζωήν των, τη μεγάλη πίστη με τη βαθειά γνώση και την ευσέβεια με τη φιλομάθεια.

Κατέκριναν και καυτηρίαζαν χωρίς φόβο την απιστία και τη διαφθορά, την αδικία και το ψεύδος. Μίλησαν από τα βάθη της Χριστιανικής τους ψυχής: για την αγάπη και το μίσος, για τον πλούτο και την φιλαργυρία και **με θέρμη υπερασπίζονταν την αλήθεια.**

Ήταν δε έξοχοι παιδαγωγοί της Ελληνοχριστιανικής νεότητος και σοβαρά ασχολήθηκαν με τον καθορισμό των μορφωτικών αγαθών μιας τέλειας παιδαγωγούσας διδασκαλίας. Κρίνονται δε σήμερα, ως οι αληθινοί θεμελιωτές

της Ελληνοχριστιανικής παιδείας, ως υπέροχοι παιδαγωγοί, που είχαν δώσει λύσεις τις οποίες και η **σύγχρονη** παιδαγωγική επιστήμη τις παραδέχεται στο σύνολό τους ως ορθές, γιατί στην παιδαγωγική τους σκέψη είχαν ως πρότυπα και οδηγούς, τους μεγάλους **Έλληνες φιλοσόφους Σωκράτη και Πλάτωνα, και τον μέγα Διδάσκαλο Ιησού Χριστό και Απόστολο Παύλο.**

Και γι αυτό πάντα διδάσκουν, πάντα νουθετούν, πάντα συμβουλεύουν και στη συνέχεια συνιστούν η αγωγή των νέων να βασίζεται πάνω στο Ελληνικό πνεύμα και στη Χριστιανική αρετή. Πιστεύουν δε, πως η αγωγή επειδή είναι χρήσιμη απαραίτητη και αναγκαία πρέπει να αρχίζει από ενωρίς.

Ο Μέγας Βασίλειος πάνω σ' αυτό γράφει:

''Οτε η ψυχή είναι ακόμη εύπλαστος και απαλή, πρέπει να άγεται προς πάσαν άσκησην αγαθών. Εξ αρχής όταν ο παις είναι ευήνιος πρέπει να εθίζεται προς τα πρέπονατα, να χαλιναγωγείται μετ' ακριβείας και να κολάζωνται τα ψυχικά αυτού νοσήματα. Άλλως αμελούμενα τα πάθη και αυξανόμενα, δυσκατέργαστα γίνονται και η έξις Δευτέρα φύσις.''

Και πάνω στο θέμα της αγωγής των τέκνων τους, υποδεικνύουν στους γονείς δύο τινά.
1^{ον} *'' Από μικράς ηλικίας υπήκοον και ευπειθή παρασκέυαζον τον παίδα σου''* και
2^{ον} *'' Το κατ αρετήν παιδεύειν και ανατρέφεσθαι τον παίδα.''*

Βασικό δε φορέα και καλλιεργητή της ηθικής διαπαιδαγωγήσεως και ανατροφής των παιδιών θεωρούν αποκλειστικά του γονείς, στους οποίους συνιστούν ν' ανατρέφουν τα παιδιά των **'' εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου''**. Ειδικά δε ο ευφραδής και μελίρρυτος Χρυσόστομος, σε μία προς τους γονείς νουθεσία του: '' περί ανατροφής και διαπαιδαγωγήσεως των τέκνων, λέγει.''

''Πολλοί των γονέων πολλάκις πάντα ποιούσιν, ίνα κληρονομήσωσι τα τέκνα αυτών, ωραίον ίππον, λαμπρά και πολυτελή οικίαν, πολύτιμον αγρόν, ουδαμώς δε φροντίζουσι περί της ψυχής των τέκνων αυτών.

Το τοιούτον είναι παραφροσύνη και άνοια, διότι ο μη σπουδαίος κληρονόμος την μεγάλην κληρονομίαν πάνυ συντόμως σπαταλά και αφανίζει, ενώ τουναντίον ο

αδρώς μεμορφωμένος, κι ελάχιστα εάν έχει, σωφρώνως θα οικονομήσει ταύτα και ευδαιμόνως θα ζήσει.

Ανάγκη λοιπόν, να μην φροντίζομεν πως θα καταστήσωμεν τους παίδας ημών πλουσίους εν χρυσίω και αργυρίω αλλά πως θα καταστήσωμεν αυτούς ευπορωτέρους εν σοφία και αρετή, όπως ολιγαρκείς ώσιν.

Ανάγκη να μεριμνώμεν περί των διατριβών και αναστροφών των τέκνων μας, να εμβάλωμεν χαλινούς κατά την νεαράν ηλικίαν αυτών, και να ρυθμίζωμεν τον βίον αυτών κατ' αρετήν εθίζοντες αυτούς εις ωρισμένας ηθικάς πράξεις.

Κάμψον εκ νεότητος του τον τράχηλον του παιδός σου ότε ευκολωτέρα καθίσταται η παιδαγωγία, ίνα μη υποστείς όσα και ο Ηλί. Οι πατέρες οίτινες συγχωρούσι τα αμαρτήματα των τέκνων αυτών, πολλάκις είδον αυτά αγόμενα εις τα δικαστήρια, τα έσχατα παθόντα.

Οι τοιούτοι πατέρες, πώς να μην ονομασθώσι παιδοκτόνοι;

Ας φροντίσωμε λοιπόν να καταλείπωμεν τοις τέκνοις ημών, ουχί χρήματα και κτήματα, άτινα δαπανώνται και φθείρονται, αλλά την παιδείαν, ήτις μένει αδαπάνητος. Εάν οι πατέρες μετ' αυστηρότητος επαίδευον τα τέκνα αυτών, ούτε Νόμων, ούτε δικαστηρίων θα υπήρχε ανάγκη, ουδέ τιμωριών και κολάσεων."

Και σε άλλο σημείο της ίδιας νουθεσίας του ο Χρυσόστομος τονίζει:

''.....Εάν συ αναθρέψεις καλώς το παιδίον σου, ούτως κακείνος τον υιόν τον εαυτού και ούτος το υιόν και καθάπερ σειρά τις και ακολουθία πολιτείας αρίστης μέχρι παντός βαδιείται παρά σου λαβούσα την αρχήν και την ρίζαν και της των εγγόνων επιμελείας, σοι φέρουσα τους καρπούς."

Ο δε Μέγας Βασίλειος μιλώντας για τα καθήκοντα των γονέων, έναντι των τέκνων λέγει:

'' Δίκαιον είναι ίνα οι γονείς ως εξ ίσου μετέδωσαν εις έκαστον των παίδων την ύπαρξιν αυτών ούτως ομοτίμως παρέχωσι αυτοίς τα αναγκαία ηθικά κεφάλαια."

Αλλά και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος απευθυνόμενος σε μία επιστολή του προς τους νέους τους νουθετεί λέγοντάς τους.

Τον θησαυρόν της αρετής που είναι αληθινός και αποκλειστικά δικός σου, να τον φυλάς και να τον λαμπρύνεις, με τα καλά μαθήματα, για να λάμπει περισσότερον.

Και σε άλλο σημείο της ίδιας επιστολής συμπληρώνει:

Είναι ευκολώτερον να επηρεαστείς από την κακίαν, παρά να μεταδώσεις την αρετήν.
Η αγάπη είναι σύνδεσμος τελειώσεως."

Με τα παραπάνω και μύρια άλλα παιδαγωγικά διδάγματα, αλλά και με αναρίθμητες νουθεσίες προέτρεπον οι τρεις Διδάσκαλοι της οικουμένης τους γονείς μετά μεγάλης περισκέψεως να ανατρέφουν τα τέκνα αυτών τη βοηθεία πάντοτε και του διδασκάλου, τον οποίον επέλεγαν οι ίδιοι και όχι ως σήμερα που τον διορίζει η πολιτεία. Και ο οποίος πρέπει να είναι άριστος.

Και μήποτε αγνώμων, μη κλέπτης μη μέθυσος, και μη της τέχνης άπειρος.

Έτσι δε, ο άριστος διδάσκαλος βασιζόμενος στο δόγμα των Τριών Φωστήρων της Τρισηλίου Θεότητος, που περιεχόμενο, της κατ' αρετήν παιδεύσεως των παίδων.
"Είναι, η αγάπη, η Δικαιοσύνη, η υπακοή και η ταπεινοφροσύνη" θα παιδαγωγεί ορθά τους μαθητές του, που έκαστος εξ αυτών είναι ένα καλλιτέχνημα και ως καλλιτέχνης διδάσκαλος και αυτός, με τη σμίλη, της προσφοράς της μάθησης, θα αφαιρεί ότι είναι περιττόν και θα προσθέτει ότι είναι ελλείπον.
Απ' αυτές τις φράσεις ορμώμενος ο Κωστής Παλαμάς έγραψε το ποίημα.

Σμίλεψε πάλι δάσκαλε ψυχές.....υπομονή!
Χτίζε σοφέ Δάσκαλε της κοινωνίας το παλάτι.

Ιδιαίτερα δε για την παιδαγωγική αξία της αγάπης στο έργο της αγωγής, είναι απαραίτητος, κατά τον Ιωάννη το Χρυσόστομο, γιατί αδυνατούν ν' αναπληρώσουν αυτήν:

Ούτε οι μύριες επιστημονικές γνώσεις ούτε οι τελειότερες επιστημονικές μέθοδοι ούτε δε και τα ποικίλα προγράμματα και συμπληρώνει.
Ουδέν ούτω προς διδασκαλίαν επαγωγόν, ως το φιλείν και φιλείσθαι. Η αγάπη δε αυτή, τονίζει πρέπει να συνοδεύεται από ***Υπομονή, καρτερία, ψυχική ηρεμία και κυριαρχία εαυτού, προ των άλλων απάντων, τούτο χρη τον διδάσκαλον έχειν.***

Ο Ευφραδής δε ο Χρυσόστομος θεωρεί το έργον του διδασκάλου, ως το ύψιστο έργο πάνω στη γη και ως ένα από τα δυσκολότερα, γιατί είναι έργο πολυσύνθετο: (Μορφωτικό-Θρησκευτικό-ηθικό-κοινωνικό-ανθρωπιστικό και εθνικό). Υποστηρίζει δε ότι ο διδάσκαλος πρέπει να διδάσκει ό,τι συμφέρει να μάθει ο μαθητής και συνιστά η ύλη της διδασκαλίας να μην είναι ‘’*υπέρ άγαν δύσκολος ουδέ και υπέρ άγαν εύκολος.*”

Προτείνει δε, να γίνεται κάθοδος του διδασκάλου από το ύψος της μορφώσεώς του στο πνευματικό επίπεδο των μαθητών γιατί τότε ακριβώς επιτυγχάνεται η διδασκαλία και συμπληρώνει: *Διδάσκαλος σοφίας πεπληρωμένος παιδίοις ψελίζουσι, συμψελλίζει και ο ψελλισμός αυτός, ου της αμαθείας του διδασκάλου, αλλά της κηδεμονίας, της προς τους παίδας εστί τεκμήριο.*

Το παιδαγωγικό έργο όμως του διδασκάλου, κατά τους τρεις Ιεράρχες, δεν πρέπει να περιορίζεται στη μετάδοση μόνο των γνώσεων. Πρέπει να επεκτείνεται και στην ανάπτυξη της βούλησης. Τα μέσα δε, με τα οποία ημπορεί ο διδάσκαλος ν’ αναπτύξει τη βούληση του μαθητή, κατά τον ιερό Χρυσόστομο είναι:

Η συνήθεια και η άσκηση.
Τα καλά παραδείγματα
Οι έπαινοι και οι αμοιβές και
Οι επιπλήξεις και οι ποινές

Στο θέμα δε των ποινών συμφωνούν και οι τρεις Ιεράρχες και πιστεύουν απόλυτα ότι πρέπει να γίνεται χρήση αυτών. Πάνω δε στο θέμα των ποινών ο Μέγας Βασίλειος σημειώνει.

Εάν ο παις φέρεται προπετέστερον, ας γίνεται χρήσις του ελέγχου, του οποίου σκοπός είναι η διόρθωσις του αμαρτάνοντος. Ας γίνεται χρήσις και της επιτημήσεως, ουχί όμως του ονειδισμού. Εν πάσει περιπτώσει, λέγει, πρέπει ο γονεύς ή ο

διδάσκαλος, να είναι ακριβοδίκαιος και να επανορθοί έκαστον πταίσμα δι αναλόγων τιμωριών, μη ποτε οργιζόμενος.

Και συμπληρώνει ο ιερός Χρυσόστομος: *Δια το ατελές της ηλικίας συμφερόντως πολλάκις τας πληγάς επανατείνεται τοις παισίν.* Σε άλλο δε σημείο χαρακτηρίζει τις ποινές: *Ως οι των παίδων διδάσκαλοι.* Και τέλος διακηρύσσει: *Ειπέ μοι τις γράμματα έμαθε φόβον χωρίς; Ο δε Γρηγόριος ο Θεολόγος, χάρις στη λεπτότητα του πνεύματος του και στη βαθειά και ζωντανή ποίηση του, γράφει για τις ποινές τα εξής αθάνατα λόγια.*

Η ψυχή του ανθρώπου έχει ανάγκη ιδιαίτερης αγωγής.
Άλλους τους επαναφέρει ο λόγος και άλλους το παράδειγμα.
Άλλους ωφελεί ο έπαινος και άλλους η επίπληξη. Άλλους ο δημόσιος έλεγχος και άλλους ιδιαίτερη νουθεσία.

Σε μια ομιλία του δε που αναφέρθηκε γενικά ''περί παιδείας και αγωγής'' είπε:

Βασικός στόχος της παιδείας είναι – ο άνθρωπος να πλησιάσει όσο είναι ο δυνατόν τη σωτηρία και το κάλλος των Θείων πραγμάτων.

Και κατέληγε:

Η παιδεία αφορά ολόκληρη την ζωή του ανθρώπου. Θα μας ζητηθεί δε να λογοδοτήσουμε όχι μόνο για κάθε λόγο
και πράξη μας αλλά και για κάθε χρόνο
ακόμα και για κάθε στιγμή και λεπτό της ώρας.

Ο δε ευφραδής Ιωάννης ο Χρυσόστομος θεωρώντας την ευσέβεια, ως το άπαν στην Χριστιανικήν παιδεία διακηρύσσει:

Οι γονείς οι οποίοι αμελούν την ευσεβή μόρφωσιν των τέκνων των, και εις άλλα αν είναι καλοί, δι αυτήν και μόνον την αμαρτίαν
των, πολύ θα τιμωρηθούν.

Κατά τους τρεις Διδασκάλους της οικουμένης, στην παιδαγωγική και την εν γένει αγωγή των παίδων, σπουδαίος παράγων είναι και τα βιβλία. Ως προς

την αξίαν δε τούτων, και την ωφέλειαν εκ των αναγιγνωσκομένων κειμένων αναφέρουν τα εξής:

Ο Μέγας Βασίλειος:

Από τας διδασκαλίας και τα βιβλία να παίρνουμε
ότι σχετίζεται και συγγενεύει με την αλήθειαν.
Τα άλλα να τα απορρίπτομεν. Όταν κόπτομε το
τριαντάφυλλον παραμερίζομεν τα αγκάθια της
τριανταφυλλής. Το ίδιο να κάμωμε και εις τα βιβλία. Θα πάρωμεν ότι ωφέλιμον έχουν και θα προφυλαχθώμεν από τα βλαβερά.

Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος συνιστά προς κάθε νέον να μιμείται το έργον της σοφής μέλισσας λέγοντας:

Οι μέλισσες δεν στέκονται μόνον στην ευωδία
ή το χρώμα των λουλουδιών και απομυζούν
το μέλι, αλλά επιλέγουν. Έτσι και εσύ από κάθε
μελέτη σου φρόντιζε να θησαυρίζεις στην ψυχή
σου κάποια ωφέλεια.

Ο δε Ιωάννης ο Χρυσόστομος συμβουλεύει τους νέους με ένα πλάγιο Σωκρατικό τρόπο λέγοντάς τους:

Ποίαν άμπελον θα θαυμάσωμεν;
Εκείνην της οποίας κυματίζουν
τα φύλλα και τα κλίματα, ή εκείνην
που είναι κατάφορτος από καρπούς;
Και ποία είναι η αρετή της ελαίας;
Όταν έχει μεγάλους κλάδους και πυκνόν
φύλλωμα ή όταν παρουσιάζει άφθονον τον καρπόν της, και παντού διασκορπισμένον;
Από την μελέτη σας ερευνάτε, να βρίσκετε, κατάφορτους της αμπέλου καρπούς,
και τους άφθονους, της ελαίας, με αρετή.

Με όλα τα ανωτέρω που έχω αναφέρει για τους τρεις Ιεράρχες μέχρι τούδε αποκαλύπτουμε, ότι, το όνομά των είναι στενά συνδεδεμένον με κάθε τι:

'' Το ευγενές, το υψηλόν και το ωραίον''

Γι αυτό και δεν ημπορεί κανείς να φανταστεί ωραότερον και καλύτερον χαρακτηρισμό, από εκείνον που η Αγία ημών εκκλησία έδωσεν εις αυτούς ονομάσασα.

Τον πρώτον Μέγαν
Τον δεύτερον Θεολόγον
Και τον τρίτον Χρυσόστομον

Ως μοναχοί και ασκητές οι Τρεις Ιεράρχες νήστευαν αδιάλειπτα, πάντοτε προσευχόμενοι αγρυπνούντες και συνεχώς μελετώντας, όσο και ως Επίσκοποι που έγιναν και οι τρεις τους ζούσαν με αυστηρότητα και πραγματική εγκράτεια, ενδεδυμένοι λιτότατα ως μοναχοί με πτωχότατα ενδύματα. Και ενώ αυτοί ζούσαν έτσι απλά, ως επίσκοποι, αντίθετα ήσαν ανεξάντλητοι στην ελεημοσύνη.

Υπέφεραν για κείνους που έσφιγγεν ο πόνος της ένδειας και κάθε ξένη πληγή ήταν δική τους. Η αγάπη τους δε προς τους πάσχοντες ήταν υπερβολική και η συμπόνια τους μεγάλη. Υλοποίησαν δε την αγάπη τους αυτή με την ίδρυση φιλανθρωπικών κοινωφελών ιδρυμάτων, όχι μόνον στην έδρα της Επισκοπής τους αλλά και σε άλλες πόλεις. Με πρώτο τον Μέγα Βασίλειο που ιδρύει στην Καισάρεια (Νοσοκομείο -Γηροκομείο –Ορφανοτροφείο και πτωχοκομείο) την μετά θάνατόν του ονομασθείσα '' Βασιλειάδα'' που ''ήτο η πόλις εν πόλει.'' Αναγνωρίζοντας δεν την προσφορά του φωτισμένου αυτού Ιεράρχη στο γήρας, η Γηριατρική εταιρεία που ιδρύθηκε πριν κάμποσα χρόνια, έθεσε **την σεπτήν εικόνα του** ως έμβλημα της.

Πέραν όμως της έμπρακτης αυτής εκδήλωσης της αγάπης τους, σε ομιλίες από του άμβωνος και σε επιστολές των καυτηριάζουν την πλεονεξία και τον πλούτο, ενώ επαινούν την ελεημοσύνη και μάλιστα όταν προέρχεται από το υστέρημα του ελεούντος. Είναι δε πολύ χαρακτηριστικά τα

αποσπάσματα πάνω σ' αυτό από δύο επιστολές. Μία του Μεγάλου Βασιλείου και μία του Ιωάννου του Χρυσόστομου που γράφουν:

Μεγάλου Βασιλείου:
Ποιος είναι ο πλεονέκτης; Αυτός που δεν περιορίζεται στην αυτάρκειά του; Εσύ δεν είσαι πλεονέκτης, όμως οικειοποιείσαι αυτά που σου δόθηκαν για διαχείριση:
Είναι του πεινασμένου το ψωμί που εσύ κατακρατείς. Είναι του γυμνού το ρούχο που έχεις φυλαγμένο στις αποθήκες σου. Του ξυπόλητου είναι το υπόδημα που το έχεις και σαπίζει. Αυτού που έχει ανάγκη, είναι τα χρήματα που έχεις χωμένα. Ώστε, τόσους αδικείς, σε όσους μπορούσες να δώσεις.

Ιωάννου Χρυσοστόμου:
Η πενία δεν γίνεται εμπόδιον δια την ελεημοσύνην. Διότι και αν ακόμη είσαι άπειρες φορές πτωχός, δεν είσαι πτωχότερος από εκείνην που είχε μίαν φούχτα αλεύρου μόνον και από την άλλην που είχε μόνον δύο οβολούς και οι οποίες προσέφερον ολόκληρη την περιουσίαν των εις αυτούς που είχον ανάγκη και εθαυμάσθησαν πάρα πολύ, γιατί η τόση πενία των δεν έγινε εμπόδιον εις τόσον μεγάλην φιλανθρωπίαν, αλλά η ελεημοσύνη της μιας φούχτας αλεύρου και των δύο λεπτών έγινε τόσον πλουσία και αξιόλογος,
Ώστε επεσκίασε όλους τους πλουσίους.

Κι ενώ χαίρονται με την ανακούφιση που νοιώθουν όλοι όσοι απολαμβάνουν τα καλά του αλτρουισμού στα ποικίλα φιλανθρωπικά ιδρύματα που έχουν ιδρύσει και διατηρούν στις επισκοπές τους, αυτοί βρίσκονται σε βαθύτατη θλίψη και νοιώθουν μέγιστο πόνο, αλλά και αγωνία για τις συμφορές της εκκλησίας από την επικράτηση πολλών αιρέσεων (Αρειανών, Ημιαρειανών, Μάρτυρες του Ευνομίου, των Ανθρωπομορφιανών) οι οποίοι ως αμαθείς μοναχοί εξηγούν κατά γράμμα διάφορα χωρία της Γραφής όπως:
αι χείρες σου εποίησάν με και έπλασάν με ή *εν παντί τόπω οι οφθαλμοί του Κυρίου* και θεωρούν ότι ο Θεός έχει μορφή ανθρώπου.

Όμως ο πόνος, η θλίψη και η αγωνία Τους αυτή **μετατρέπεται** σε **αγώνα** με **πίστη** και **πείσμα** και παραμένουν αξιοθαύμαστοι στην ιστορία της εκκλησίας, για τους αγώνες των αυτούς, για την υπεράσπιση της ορθοδόξου χριστιανικής πίστεως και κυρίως κατά του Αρειανισμού. Εδώ ο Μέγας

Βασίλειος φάνηκε ο θερμότερος υπερασπιστής πράγμα που εξέπληξε και τον ίδιο τον αυτοκρατορικό επίτροπο του Ουάλη, που ομολογεί στον Βασίλειο ότι: *ουδένα άλλον επίσκοπον είδε τολμηρότερον υπερασπιστήν των ιδεών του.*
Και ο Βασίλειος με θάρρος του απαντά: ***Τότε δεν εύρετε κανένα αληθή της εκκλησίας επίσκοπον.*** Και ακολουθεί ο γνωστός μας διάλογος, που δείχνει την ηρωική ψυχή του Μεγάλου Βασιλείου.

Μόδεστος: *Διατί αρνείσαι να ακολουθήσεις την πίστιν του αυτόκράτορος, ενώ πάντες ενέδωκαν;*

Βασίλειος*: Ουδέποτε θα λατρεύσω κτίσμα.*

Μόδεστος*: Πως δεν φοβείσαι την οργήν και την δύναμιν αυτού;*

Βασίλειος*: Διατί να φοβηθώ αυτήν; Τι δύναμαι να πάθω;*

Μόδεστος*: Εν εκ των πολλών, όσα κείνται έν τη εξουσία αυτού.*

Βασίλειος*: Και τι είναι ταύτα;*

Μόδεστος*: Δήμευσις περιουσίας, εξορία, βάσανοι, θάνατος.*

Βασίλειος*: Απείλησόν με δι άλλου τινός διότι εκ πάντων τούτων*
ουδέν φοβούμαι. Δήμευσιν περιουσίας δεν φοβήται
ο μηδέν έχων, ειμί ολίγα τινά παλαιά ενδύματα και
τινά βιβλία. Εξορίαν δεν γνωρίζω, διότι πανταχού
του κόσμου ο άνθρωπος είναι παρεπίδημος και
πρόσκαιρος. Βάσανοι δεν δύνανται να επιβληθούν
εις το ασθενές τούτο σώμα, το οποίον δύναται η
πρώτη να κατασυντρίψει προσβολή, ο δε θάνατος
θαμε ενώσει ταχύτερον μετά του Θεού μου και θα
πληρώσε τας ευχάς μου. Ημείς είμεθα εις όλους πραείς
και ταπεινοί, όχι μόνον προς τον αυτοκράτορα,
αλλά και προς τον ελάχιστον των ανθρώπων, αλλά
προκειμένου περί των εντολών του Θεού ουδέν φοβούμεθα,

ούτε πυρ, ούτε ξίφος ούτε τα άγρια θηρία, ούτε τας βασάνους,
μάλλον δε πάντα ταύτα είναι εις ημάς απόλαυσις!
Ας ακούσει ταύτα και ο βασιλεύς! Και ενίκησε! Το
ράσον του ιερέως εδείχθη δυνατότερον από την
πορφύραν του αυτοκράτορος.

Ο Μέγας Βασίλειος μας άφησεν πλούσιο συγγραφικό έργο, με αναρίθμητες ομιλίες και 365 επιστολές. Συνέταξε ακόμη και την λειτουργία που φέρει το όνομά του, που είναι η επιτομή της λειτουργίας του Ιακώβου.
Αυτός ήταν ο βίος του Μεγάλου Βασιλείου που ως θεολόγος ήταν βαθυστόχαστος, ως ερμηνευτής των γραφών άριστος, ως ρήτορας εκκλησιαστικός γλαφυρότατος. Γι αυτό και η εκκλησία μας δίκαια τον κατέταξε στην χορεία των Τριών Μεγίστων αυτής Ιεραρχών.

Στα αχνάρια της ελληνοχριστιανικής αρμονίας βάδισε και ο θεόπνευστος ιεράρχης Γρηγόριος ο Ναζιανζινός. Μετά την Αλεξάνδρεια ύστερα από τις 10ετείς σπουδές του στην Αθήνα, πήγε στον πόντο και συναντά το φίλο του Βασίλειο. Μένει δε κοντά του για αρκετό χρόνο μελετώντας έργα των αρχαιοτέρων θεολόγων.

Πληροφορηθείς όμως ότι ο πατέρας του Γρηγόριος παρασύρθηκε από άγνοια και υπέγραψε κάποιο ημιαρειανικό σύμβολο, έρχεται στην Ναζιανζό και του ζητούν τότε επίμονα να χειροτονηθεί πρεσβύτερος τόσον ο πατέρας του όσον και ο λαός. Αυτός αρνείται πεισματικά. Κάτι που δεν απέφυγε το 361 που ενώ ετελείτο η θεία λειτουργία προσέρχεται ο πατέρας του και τον χειροτονεί πρεσβύτερο. Το γεγονός αυτό τον πίκρανε τόσο πολύ, που φεύγει πάλι στον πόντο κοντά στον φίλο του Βασίλειο.

Λόγω όμως των κινδύνων των αρειανών επιστρέφει και πάλι στην Ναζιανζό, αγωνιζόμενος κατά των αρειανών. Εδώ φάνηκε η μεγάλη του ευγλωττία και η υπέροχη θεολογική και φιλοσοφική του μόρφωση. Εδώ δε ως πρεσβύτερος εξεφώνισε τον περίφημο ‘’*περί φυγής*” λόγον του, στον οποίο θερμότατα πλέκει εγκώμιο της ιεροσύνης.

Ο ιερεύς λέγει είναι ο οδηγός του λαού εις τον Θεόν και προς το αγαθόν. Διά να επιτελέσει τον υψηλόν τούτον σκοπόν πρέπει και σοφός να είναι, ώστε να διδάξει τους άλλους, και αγνός την ψυχήν δια να εξαγνίσει τους ιδίους. Πως δύναται να στηρίξει και να φωτίσει ο ιερεύς τους πιστούς, εάν αυτός ευρίσκεται εις το σκότος της αμάθειας; Πως δύναται να στηρίξει τους άλλους εις την αρετήν, όταν αυτός ζει εις την κακίαν; Πως δύναται να τους καθοδηγήσει εις τον Θεόν, όταν αυτός είναι μακράν του Θεού;

Το έργον του ιερέως είναι το ύψιστον των έργων. Η ηθική και θρησκευτική μόρφωσης του λαού είναι εις χείρας του ιερέως.

Άγιε Δέσποτα,

Επιτρέψτε μου να παρεμβάλω τους σοφούς, για μένα λόγους, του καθηγητού του Εθνικού Πανεπιστημίου Διομήδους Κυριακού, με τους οποίους τονίζει εκ περισσού *'' τον περί φυγής λόγον''* του Γρηγορίου που προηγούμενα σας ανέφερα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο λόγος του αυτός, έχει δημοσιευθεί πριν από 111 χρόνια στο 42ο βιβλιάριο '' του συλλόγου προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων'' το 1903.

Αναφερόμενος εις τον ''περί φυγής'' λόγον του Γρηγορίου προσθέτει:

Το παράδειγμα των μεγάλων τούτων πατέρων, την αρετήν, την αυταπάρνησιν και ευσέβειά των, πρέπει να έχωμεν υπ' όψιν προς μίμησιν πάντες. Προ πάντων όμως σεις οι αρχιερείς, οι ιερείς και λοιποί κληρικοί, λειτουργοί της εκκλησίας, πρέπει να μιμηθείτε αυτούς. Καλύτερων προτύπων δεν έχετε ανάγκην. Μιμηθείτε πρώτον την αρετή των. Πρέπει να είσθε παράδειγμα πάσης αρετής όπως εκείνοι. Διότι άνευ αρετής η ενέργειά σας δεν θα φέρει κανέν αποτέλεσμα.

Ο αρχιερεύς και ο ιερεύς, ο κληρικός εν γένει πρέπει να χρησιμεύει δια του αμέμπτου βίου του, ως ο εν πάσιν οδηγός των πιστών. Οι λόγοι σας δεν έχουν καμμίαν αξίαν, καμμίαν επιρροήν, εάν δεν πράττετε όσα διδάσκετε εις άλλους.

Μιμηθείτε έπειτα την παιδείαν αυτών. Αυτοί έγιναν ένδοξοι και επέφεραν τόσα μεγάλα αποτελέσματα, διότι προ της αρετής των ήσαν κάτοχοι πάσης σοφίας της εποχής των. Δια τούτο και εγνώριζον: Πώς να διδάσκουν, πώς να πείθουν, πώς να απολογώνται πώς να καταπολεμούν τους αντίθετους. Και σεις πρέπει να έχετε όλα τα φώτα της εποχής σας δια να δύνασθε να διδάσκετε καρποφόρως.

Παρήλθεν πλέον η εποχή ότε δια την γενικήν αμάθειαν του Έθνους ηδύναντο οι ιερείς να γνωρίζουν μόνον τα στοιχειώδη γράμματα. Σήμερον πρέπει να είσθε πεπαιδευμένοι δια να είσθε ικανοί να διδάσκετε του άλλους. Πρέπει να γνωρίζετε τας σημερινάς ανάγκας της κοινωνίας, τας σημερινάς προόδους της επιστήμης, τας σημερινάς αντιρρήσεις των αντιπάλων της πίστεως. Άλλως πως θα αναιρέσετε τας ενστάσεις των απίστων όταν δεν τας εννοείτε; Πως θα αποστομώσετε τους εχθρούς της χριστιανικής θρησκείας, όταν δεν είσθε εις το ύψος της επιστημονικής μορφώσεως, εις το οποίον ίστανται αυτοί.

Τρέφετε την αυτήν αγάπην εν τη καρδία σας και προς την αρχαία Ελλάδα και προς τον Χριστιανισμόν και προς τον Πλάτωνα και προς το Ευαγγέλιον όπως ***ε κ ε ί ν ο ι.***

Τοιούτων κληρικών εναρέτων και σοφών έχει ανάγκην το Έθνος ημών.

Και ο Γρηγόριος δίδαξε όντως καρποφόρως στο ναό της Αγίας Αναστασίας, τον μοναδικό ναό στην Κωνσταντινούπολη, που ήταν στα χέρια των ορθοδόξων.

Όταν ανέβηκε δε στο βήμα και άρχισε να μιλεί με την υπέροχη εκείνη ρητορία καταπλάγησαν όλοι και άρχισαν να τον επιφημούν. Τότε δε είπε και τους πέντε θεολογικούς λόγους του δια των οποίων στήριξε τους ορθοδόξους και εκλόνισε του αρειανούς. Αστραπιαία διαδόθηκε η φήμη των λόγων του. Όταν δε το 379 μ.χ. γίνεται αυτοκράτορας ο ορθόδοξος Θεοδόσιος, ανέρχεται στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως ο Γρηγόριος.

Υπό την προεδρίαν του συγκαλείται το 381 στην Κων/πολη σύνοδος και επικυρώνει το Σύμβολο της Πίστεως, της στη Νίκαια Α΄ Συνόδου. Αυτή μάλιστα η επικύρωση αποτέλεσε και την οριστική καταδίκη της αίρεσης του Άρειου. Την εκλογή του δε σε αρχιεπίσκοπο αμφισβήτησαν μερικοί Αιγύπτιοι και Μακεδόνες επίσκοποι.

Η στάση τους αυτή τον πίκρανε τόσο πολύ που συγκαλεί σύνοδο και υποβάλλει δημόσια την παραίτησή του, την οποία ο θεολόγος φιλόσοφος Tillemont χαρακτήρισε ως:

'' Την ηρωικότερη πράξη σ' όλη την ιστορία της εκκλησίας''

Ρίξτε εμένα στη θάλασσα σαν τον προφήτη Ιωνά αν είναι έτσι να πάψει η τρικυμία των ταραχών .

Άκρα δε λυπημένος αποχαιρετά την πόλη που τόσο αγάπησε, με αληθινά συγκινητικούς λόγους, που έμειναν '' ως χρυσοφόροι θησαυροί '' στη θεολογία μας.

Χαίρετε οίκοι φιλόξενοι και φιλόχριστοι και της εμής ασθενείας αντιλήπτορες. Χαίρετε των εμών λόγων ερασταί και συνδρομαί και γραφίδες φανεραί και λανθάνουσαι, και η βασι-ζομένη κιγκλίς αύτη τοις περί τον λόγον εθιζομένης. Χαίρε μοι, ω Τριάς, το εμοί μελέτημα και καλλώπισμα και σώζοιο τοισδε και σώζεις τούσδε, τον εμόν λαόν. Εμός γαρ και άλλως οικονομώμεθα και αγγέλοιό μοι δια παντός υψουμένη και αυξανομένη και λόγω και πολιτεία

Αναφωνών τέλος:

Θρόνου εξώσατε, πόλεως απελάσατε, μόνον την αλήθειαν και ειρήνην ***αγαπήσατε***

Έρχεται πίσω στην πατρική του εξοχή στην Αριανζό μελετών και συγγράφων. Μας άφησε δε 45 λόγους, ποιήματα 18.000.- στίχους, 242 επιστολές και το δράμα ''Χριστός πάσχων'' κατά το πρότυπον των δραμάτων του Ευριπίδου. Ας σημειωθεί ότι το σπουδαιότερο των έργων του είναι το ***''περί των καθ΄ εαυτόν ''*** όπου διηγείται τον πολυπαθή βίον του. Αυτός ήταν ο Γρηγόριος ο Ναζιανζινός. Θεολόγος έξοχος, πολυμαθέστατος ρήτορας εξαίσιος ερχόμενος ευθύς μετά τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο.

Τους αυτούς χρόνους βλέπουμε στον ορίζοντα της ορθοδοξίας ένα νέο αστέρα να στέλνει τις φωτεινές ακτίνες του έως τα πέρατα της χριστιανικής οικουμένης. Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ο καλός ποιμένας και άγρυπνος επίσκοπος, η δυνατή και μεγάλη ψυχή, ο χείμαρρος της ευγλωττίας και της σκέψεως.

Ενώ ευδοκιμεί στη δικηγορία, παραιτείται ξαφνικά φεύγει από την πόλη και άρχισε να ζει βίο μοναχικό, να επιδίδεται στην μελέτη των Αγίων Γραφών, με όραμα και σκοπό να περιβληθεί το ράσο του κληρικού. Το 380 πείθεται από τον Αρχιεπίσκοπο της Αντιόχειας, Μελέτιο, να χειροτονηθεί πρεσβύτερος και του αναθέτει το έργο του κηρύγματος στον Μητροπολιτικό Ναό. Και να! Ιουδαίοι και Χριστιανοί, Εθνικοί και αιρετικοί, συρρέουν στην Αντιόχεια για να ακούσουν εκείνον ο οποίος με την υπέροχη ρητορική του δεινότητα κρατούσε όλους μαγεμένους.

Με τον θάνατο του Αρχιεπισκόπου Κων/πόλεως Νεκταρίου το 397 ο αυτοκράτορας **Αρκάδιος** επιθυμεί να ανεβάσει στον πρώτο θρόνο της εκκλησίας της ανατολής τον Ιωάννη. Χειροτονείται αμέσως από τον Αρχιεπίσκοπο Αλεξανδρείας Θεόφιλο, σε Αρχιεπίσκοπο, Κων/πόλεως **'' ο λύχνος ετέθη επί την λυχνίαν''**. Ο Ιωάννης αρχίζει αμέσως το έργο του και συνεχώς από του άμβωνος συμβουλεύει, προτρέπει, καθοδηγεί. Ιδιαίτερα συμβουλεύει τους νέους. Επίσης κτυπά περισσότερο από κάθε άλλη φορά τα ανθρώπινα πάθη, καθώς και το πρόσκαιρο των ανθρωπίνων πραγμάτων, με τον γνωστό λόγο του που απήυθηνε στον Ευτρόπιο. Ο Ευτρόπιος ήταν ένας πλούσιος που ζούσε μέσα στην χλιδή, αλλά και την ακολασία. Μακριά από την εκκλησία. Μια στιγμή όμως χάνονται τα πάντα και μένει μετέωρος. Και βρίσκει τότε καταφύγιο στην εκκλησία, ο δε Χρυσόστομος και τον στηρίζει και τον νουθετεί λέγοντάς του:
Αεί μεν, νυν δε εύκαιρον ειπείν. Ματαιότης ματαιοτήτων τα πάντα ματαιότης. Που νυν η λαμπρά της Υπατείας περιβολή; Που δε αι φαιδραί λαμπάδες; Που δε οι κρότοι και οι χοροί και αι θαλίαι και αι πανηγύρεις; Που οι στέφανοι και τα παραπετάσματα, που ο της πόλεως θόρυβος και αι εν ιπποδρομίαις ευφημίαι και των θεατών αι κολακίαι;

Με πολύ θάρρος και τολμηρή γλώσσα, ήλεγχε παντού και πάντα τα κακώς κείμενα απ' όπου και αν προέρχονταν και ας ήταν και η αυλή του αυτοκράτορα με πρωταγωνίστρια την Ευδοξία, που του στοίχισε βέβαια δύο εξορίες. Στην πρώτη όμως ο λαός στασίασε και αμέσως συνέρχεται σύνοδος και απορρίπτει την απόφαση για την εξορία της συνόδου του 403. Από την εξορία του δε αυτή στέλνει επιστολή στον εξόριστο φίλο του Επίσκοπο Κυριακό και παρηγορώντας τον του λέγει:

Εγώ ότε εξελαυνόμην της πόλεως έλεγον προς εμαυτόν.

Ει μεν βούλεται η βασίλισσα εξορίσαι με, εξορίσε με.
Του Κυρίου η γη και το πλήρωμα αυτής.

Και ει βούλεται πρίσει με, πρίσει με.
Τον Ησαϊαν έχω υπογραμμόν.

Ει θέλει εις το πέλαγος ακοντίσαι με,
τον Ιωνάν υπομιμνήσκομαι.

Ει με θέλει εις κάμινον εμβαλείν
τους τρεις παίδας έχω ταύτα πεποθόντας.

Ει με θέλει τοις θηρίοις βαλείν,
τον Δανιήλ εν λάκκω τοις λέουσι βεβλημένον υπομιμνήσκομαι.

Ει θέλει με λιθάσαι, λιθάση με.
Τον Στέφανον έχω τον Πρωτομάρτυρα.

Ει θέλει την κεφαλήν μου λαβείν, λάβει
΄Εχω Ιωάννην τον βαπτιστήν.

Ο Ιωάννης συνέχισε το κήρυγμα και τον έλεγχο επί πάντων όπως και πριν.
Η Ευδοξία όμως καραδοκούσε να βρει νέα ευκαιρία και την βρήκε σε κάποιο λόγο του Χρυσοστόμου που απηύθυνε από του άμβωνος προς τον λαό, τη φράση:
Πάλιν Ηρωδιάς ***μαίνεται*** *πάλιν Ηρωδιάς* ***ταράττεται,*** *πάλιν επί* ***πίνακι την κεφαλήν Ιωάννου ζητεί.***

Ο Χρυσόστομος κατηγορείται και πάλιν και εξορίζεται (κ ρ υ φ ά) στο Κουκουσό της Αρμενίας στην αρχή και στη συνέχεια στην Πιτιούντα του Πόντου, όπου και δεν πρόφτασε να φτάσει, γιατί πεθαίνει καθ' οδόν στα Κόμανα του Πόντου το 407.

Ο λαός ο οποίος τον λάτρευε, απειλητικός ζητούσε να εμποδίσει την αναχώρησή του. Ο Χρυσόστομος όμως προς αποφυγήν ταραχών παραδόθηκε κρυφά. Πριν φύγει δε για την εξορία μίλησε στον λαό. Είναι δε ο περίφημος ***"Περί εξορίας λόγος"*** ο εξής:

Πολλά είναι τα κύματα και μεγάλη η τρικυμία, αλλά δεν φοβούμεθα, μήπως καταποντισθώμεν, διότι ιστάμεθα επί βράχου ασφαλούς. Ας μαίνεται η θάλασσα, δεν δύναται να διαλύσει τον βράχον. Ας υψούνται τα κύματα είναι ανίκανα να καταποντίσουν το πλοίον του Ιησού. Τι έχομεν να φοβηθούμεν, ειπέ μου.

Τον θάνατον; Δι εμέ η ζωή είναι ο Χριστός και ο θάνατος είναι κέρδος. Μήπως την εξορίαν; Αλλ η γη ολόκληρος και το πλήρωμά της είναι του Κυρίου.

Μήπως δέσμευσιν χρημάτων; Δεν εφέραμεν εις τον κόσμον τίποτε όταν εγεννήθημεν και συνεπώς ούτε να πάρωμεν τίποτε μαζί μας δυνάμεθα και τα φοβερά του κόσμου μου είναι ευκαταφρόνητα και τα χρηστά καταγέλαστα.

Ούτε την πενίαν πτοούμαι
Ούτε τον πλούτον επιθυμώ
Ούτε τον θάνατον φοβούμαι, ούτε εύχομαι να ζήσω
Ει μη, για την πρόοδόν σας.

(Εδώ φαίνεται ότι μιλούσε στο λαό.)
Πόσοι τύραννοι ηθέλησαν να γίνουν κύριοι της εκκλησίας;
Που ευρίσκονται όσοι την επολέμησαν;
Σιγούν και έχουν παραδοθεί εις την λήθην.
Που δε η εκκλησία; Υπέρ τον ήλιον λάμπει.
Αι πράξεις εκείνων έχουν σβήσει, ενώ τα έργα της εκκλησίας μένουν άθικτα
Ο Χριστός είναι μαζί μου και ποίον έχω να φοβηθώ;
Και αν κύματα εγερθούν εναντίον μου και ολόκληρα πελάγη **και αρχόντων θυμός**, *δι εμέ όλα αυτά είναι ευτελέστερα από αράχνη.*

Ο βίος του Ιωάννου του Χρυσοστόμου ήταν βίος αγώνων δια την εκκλησίαν, το δίκαιον και το ορθόν. Των αγώνων και της Σοφίας του μαρτύρια αποτελούν οι ομιλίες, οι λόγοι και οι επιστολές του και αναδεικνύεται ο Δημοσθένης της εκκλησίας.
Συνέταξε και την γνωστή λειτουργία του η οποία είναι επιτομή της λειτουργίας του Μεγάλου Βασιλείου. Αυτός ήταν και ως συγγραφέας ο Χρυσόστομος.

Ως ερμηνευτής των γραφών ήταν άριστος. Κατά την αγιότητα του βίου του σπάνιος ως ποιμένας στην εκκλησιαστική διοίκηση ήταν θαυμάσιος.
Ήταν αληθινά Χρυσόστομος.
Ο ευγλωττότερος ρήτορας της εκκλησιαστικής αρχαιότητος. Γιατί ήταν αφάνταστη η ρητορική δεινότητα του, ο δε λόγος του, δεν ήταν απλά (ωραίος-δυνατός-εντυπωσιακός) ήταν λόγος βαθύς που ερμηνεύει και υπογραμμίζει κατά τρόπο ακαταμάχητο **τις αλήθειες του Ευαγγελίου.**

Η ρητορική ευγλωττία και ικανότητα του Ιωάννη του Χρυσόστομου καταφαίνεται από την απάντηση του Δασκάλου της ρητορικής Λιβάνιου που όταν τον ρώτησαν: '' ποιον θα αφήσει διάδοχόν του στη ρητορική αυτός μελαγχολικός απαντά:''

Ιωάννην έλεγον ει μη τούτον, ημών οι Χριστιανοί ***απεσύλησαν.***

Ως επίλογο για όσα σας ανέφερα για τους τρεις Ιεράρχες, παραθέτω τα κοινά που είχαν και οι τρεις μεταξύ τους. Κοινό γνώρισμα είχαν στην ανατροφή τους. Γαλουχήθηκαν, ανατράφηκαν και μεγάλωσαν και οι τρεις τους, σε αληθινό χριστιανικό περιβάλλον, γιατί από τις μητέρες τους πήραν την **Ευσέβεια** που αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για μια σωστή ανατροφή ενός τέλειου χριστιανού

Επίσης κοινό γνώρισμα αποτελούσαν οι σπουδές τους. Στις ίδιες σχεδόν ρητορικές και φιλοσοφικές σχολές φοίτησαν και την αυτήν μόρφωση έλαβαν. Και τους τρεις δε χαρακτήριζε πραγματική εγκράτεια, γιατί ζούσαν με αυστηρότητα, πάντοτε προσευχόμενοι, συνεχώς μελετώντας και νηστεύοντες. Άλλο κοινό που είχαν, είναι η θλίψη και ο πόνος που νοιώθουν και οι τρεις τους, για τα προσωπικά τους δεινά και την εκκλησία, αλλά δεν λυγίζουν. Αναδεικνύονται ήρωες του πόνου και σε επιστολές τους, δεν εκφράζουν αποθάρρυνση αλλά μεγίστη καρτερία.

Ο Μέγας Βασίλειος:

Βασανιζόταν συνεχώς από αρρώστιες που συχνά τον καθήλωναν επί μήνες στο κρεβάτι, νηστικό και άυπνο και κάποτε τον έφεραν στην εσχάτη

εξάντληση '' ως τις πύλες του θανάτου.'' Αλλά μεγαλύτερος ήταν ο πόνος του και η αγωνία του, για τις συμφορές της εκκλησίας από την επικράτηση των αιρετικών. Σε πολλές δε από τις 228 επιστολές του κάνει λόγο για τους σωματικούς και ψυχικούς του πόνους. Και σε επιστολή του προς τον Επίσκοπο Ευσέβιο διεκτραγωδεί τα πάθη του με τα πιο μελανά χρώματα. Αλλά πιο πολύ πονούσε ο Μέγας Βασίλειος για την κατάσταση της εκκλησίας. Θεωρεί δε τα παθήματά του,

''*θησαυρόν μέγα*'' ''*οι εκκλησίες* – γράφει – *σχεδόν βρίσκονται στην κατάσταση που βρίσκεται το σώμα μου, γιατί δεν θαμποφέγγει από πουθενά καμιά ελπίδα, αλλά ολοένα και χειρότερα πάνε τα πράγματα. Γιατί τα διδάγματα των πατέρων καταφρονούνται, οι αποστολικές παραδόσεις λογαριάζονται για τίποτα. Η κοσμική σοφία πήρε τα πρωτεία και έβαλε στην άκρη το καύχημα του Σταυρού. Ποιμένες διώχνονται και στη θέση τους μπαίνουν λύκοι που χωρίζουν την ποίμνη του Χριστού.*

Ο Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός:

Πόνεσε πολύ στην ζωή του. Ήταν καχεκτικός και υπέφερα από πολλές ασθένειες. Πολύ μεγαλύτερη όμως από τους σωματικούς, ήταν οι ψυχικοί του πόνοι. Πόνεσε πολύ για την κατάσταση στην εκκλησία. Οι αιρετικοί σαν λύκοι άρπαγες είχαν πέσει στην εκκλησία του Χριστού. Αυτό γέμισε την ψυχή του με αγωνία. Και σε μια στιγμή βαθύτατης θλίψεως έγραψε προς τον νεαρό ρήτορα Ευδόξιο μια επιστολή γεμάτη απαισιοδοξία για το μέλλον της εκκλησίας. Και όμως αγωνιζόμενος επί δύο χρόνια ως Πατριάρχης Κων/πόλεως, μετά την απαισιόδοξη αυτή επιστολή του, μετέτρεψε την αρειανική Κων/πολη σε ορθόδοξη.

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος:

Ήταν άνθρωπος του πόνου. Είχε ασθενική κράση και υπέφερε από πάθηση του στομάχου και από συνεχείς πυρε- τούς. Αντιμετώπιζε όμως με θαυμαστή καρτερία τις ποικίλες δοκιμασίες του. Η θλίψις και οι κακουχίες δεν τον ελύγισαν. Σε καμιά επιστολή του δεν εκφράζει αποθάρρυνση ή ολιγοπιστία. Όλες οι επιστολές του, αν και καθρεπτίζουν τις περιπέτειες και τους πόνους του, εκφράζουν συνάμα και την πίστη του ανθρώπου, που μέσα στα χειρότερα παθήματά του επαναλάμβανε: το '' ***Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν***'' .

Τις περιπέτειες και τους πόνους του περιγράφει και στις επιστολές του προς Ολυμπιάδα. Της γράφει μεταξύ άλλων '' *Επανήλθα στην ζωή, από αυτές τις πύλες του θανάτου. Είχα συνεχώς εμέτους, πονοκέφαλο ανορεξία και διαρκή αϋπνία.*"

Στην δεύτερη επιστολή του προς τον Πάπα Ιννοκέντιο διεκτραγωδεί τα πάθη του κατά την εξορία με πολύ πόνο και του γράφει

Τρία ολόκληρα χρόνια υπέφερα στην εξορία στην εξορία, εν λιμώ, λοιμώ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσι ερημία αφάτω, θανάτω καθημερινώ μαχαίρας Ισαυρικαίς"

και διατυπώνει τον πόθο του να απαλλαγεί από αυτήν την κατάσταση, να ησυχάσουν

''Τα συντετριμμένα οστά του και η ταλαιπωρηθείσα σαρξ του."

Σε άλλη επιστολή του περιγράφει την επίθεση μοναχών εναντίον του, με εντολή του Επισκόπου Καισαρείας, Φερετρίου, ο οποίος φθονούσε τον Χρυσόστομο, όταν είδε την αγάπη του λαού της Καισαρείας προς Αυτόν. Και καταλήγει στην επιστολή:

Ουδέν δέδοικα ως τους Επισκόπους, πλήν ολίγων.

Αυτή η φράση έμεινε παροιμιώδης για τους κακούς ποιμένες (Επισκόπους).

[*] Ο κ. Κωνσταντίνος Μυγιάκης είναι συνταξιούχος Διδάσκαλος και Πρόεδρος του Συλλόγου Πολιτικών Συνταξιούχων Δημοσίου Νομού Ρεθύμνης.